

Partiernes vælgergrundlag behandles nu over fire sider. Valget i 1973 betegnes med rette som et opbrud "fra det traditionelle billede". Men billedet i tabel 2 (p. 310) forestiller forholdene i 1957. Hvorfor dog ikke bringe 1971-tal? Samfundets sociale og økonomiske struktur var ændret voldsomt siden 1957 og følgelig – som så ofte dokumenteret – også vælgernes fordeling på partier inden for stillingsgrupper. Den egentlige tekst slutter med en halv side om vælgeradfærdsteori. Det påpeges, at social klasse og andre baggrundsvariable kan have betydning, og det samme gælder noget, der kaldes partivalgsmotivation. Det viser sig at være én af motivationskategorierne fra Michigan-skolen, tilmed udtrykt ved en operationalisering. Kilden er let genkendelig, men man må betegne det som en venlighed over for Ole Borre, at der i denne sammenhæng ikke er henvist til kapitel 3 i *Vælgere i 70'erne*.

Bogen spænder således kvalitetsmæssigt over hele spektret: fra det fremragende til det helt uacceptable.

Ole Tonsgaard

Sidsel Eriksen m.fl. (red.), *Socialhistorie og samfundsforandring*, Århus: Forlaget Historie, 1984, 260 s., 131,75 kr.

Da der ikke er udpræget enighed om, hvad socialhistorie er, bør være eller eventuelt kunne blive, er det naturligvis interessant at se, hvorledes denne nye bog overhovedet nærmer sig sit centrale begreb.

I forlængelse af de noget upræcise bud i *Dansk social historie 1-7* (Gyldendal 1979-82) fulgte i forskellige anmeldelser og diskussioner (væsentligst vel *Den jyske Historiker*, nr. 23-24, 1982) nogle forsøg på en indkredsning, der dog ikke i alle tilfælde var præget af hverken præcision eller ambition (således DJH, 23-24, p. 6). Vigtigst i dén sammenhæng var Jens Chr. Manniches forsøg på at identificere to hovedelementer i begrebet, dels det samfundsstrukturelle med hovedvægten bevidst lagt på klassers eller sociale gruppers indbyrdes forhold, dels det, man nu ofte kalder hverdagslivets historie, og som tidligere som regel gik under betegnelsen kulturhistorie (DJH, 23-24, p. 177); det er en opdeling, som også hyppigt ses i den internationale litteratur.

Redaktionsgruppen bag den nye bog fra Forlaget Historie består af Sidsel Eriksen, Per Ingesman, Mogens Melchiorson og John Pedersen, alle historikere fra Aarhus Universitet. Gruppen har – meget forståeligt – forsøgt af arbejde sig frem til et socialhistoriebegreb, som dels kunne løse nogle af de tidligere konstaterede definitions-mæssige problemer, dels ville kunne fungere som udgangspunkt for forfatterne i den foreliggende bog. Udgangspunktet har blandt andet været nogle overvejelser af Aksel E. Christensen i *Historisk Tidsskrift* (Bind 81, 1982, pp. 443ff), som redaktionsgruppen tilslutter sig. Det gælder således opfattelsen af socialhistoriens område som "det enkelte menneskes indbygning i de sociale fællesskabers sammensatte mønstre under skiftende strukturer gennem tiderne". Det lyder jo meget kønt, men spørgsmålet er, om ikke dette er et så bredt socialhistorie-

Partiernes vælgergrundlag behandles nu over fire sider. Valget i 1973 betegnes med rette som et opbrud "fra det traditionelle billede". Men billedet i tabel 2 (p. 310) forestiller forholdene i 1957. Hvorfor dog ikke bringe 1971-tal? Samfundets sociale og økonomiske struktur var ændret voldsomt siden 1957 og følgelig – som så ofte dokumenteret – også vælgernes fordeling på partier inden for stillingsgrupper. Den egentlige tekst slutter med en halv side om vælgeradfærdsteori. Det påpeges, at social klasse og andre baggrundsvariable kan have betydning, og det samme gælder noget, der kaldes partivalgsmotivation. Det viser sig at være én af motivationskategorierne fra Michigan-skolen, tilmed udtrykt ved en operationalisering. Kilden er let genkendelig, men man må betegne det som en venlighed over for Ole Borre, at der i denne sammenhæng ikke er henvist til kapitel 3 i *Vælgere i 70'erne*.

Bogen spænder således kvalitetsmæssigt over hele spektret: fra det fremragende til det helt uacceptable.

Ole Tonsgaard

Sidsel Eriksen m.fl. (red.), *Socialhistorie og samfundsforandring*, Århus: Forlaget Historie, 1984, 260 s., 131,75 kr.

Da der ikke er udpræget enighed om, hvad socialhistorie er, bør være eller eventuelt kunne blive, er det naturligvis interessant at se, hvorledes denne nye bog overhovedet nærmer sig sit centrale begreb.

I forlængelse af de noget upræcise bud i *Dansk social historie 1-7* (Gyldendal 1979-82) fulgte i forskellige anmeldelser og diskussioner (væsentligst vel *Den jyske Historiker*, nr. 23-24, 1982) nogle forsøg på en indkredsning, der dog ikke i alle tilfælde var præget af hverken præcision eller ambition (således DJH, 23-24, p. 6). Vigtigst i dén sammenhæng var Jens Chr. Manniches forsøg på at identificere to hovedelementer i begrebet, dels det samfundsstrukturelle med hovedvægten bevidst lagt på klassers eller sociale gruppers indbyrdes forhold, dels det, man nu ofte kalder hverdagslivets historie, og som tidligere som regel gik under betegnelsen kulturhistorie (DJH, 23-24, p. 177); det er en opdeling, som også hyppigt ses i den internationale litteratur.

Redaktionsgruppen bag den nye bog fra Forlaget Historie består af Sidsel Eriksen, Per Ingesman, Mogens Melchiorson og John Pedersen, alle historikere fra Aarhus Universitet. Gruppen har – meget forståeligt – forsøgt af arbejde sig frem til et socialhistoriebegreb, som dels kunne løse nogle af de tidligere konstaterede definitions-mæssige problemer, dels ville kunne fungere som udgangspunkt for forfatterne i den foreliggende bog. Udgangspunktet har blandt andet været nogle overvejelser af Aksel E. Christensen i *Historisk Tidsskrift* (Bind 81, 1982, pp. 443ff), som redaktionsgruppen tilslutter sig. Det gælder således opfattelsen af socialhistoriens område som "det enkelte menneskes indbygning i de sociale fællesskabers sammensatte mønstre under skiftende strukturer gennem tiderne". Det lyder jo meget kønt, men spørgsmålet er, om ikke dette er et så bredt socialhistorie-

begreb, at det kun har begrænset værdi? Omtrent alt – undtagen den mest oplagte begivenhedshistorie – kan herefter opfattes som socialhistorie, og hvor langt er man så kommet?

Begrebet er tydeligt nok konstrueret således, at de to hovedstrømninger, som Manniche og andre har identificeret, begge tvangfrit kan rummes inden for den nye begrebsdannelse; hertil kommer, at der anlægges en helhedsbetragtning – et totalitetsperspektiv – der som andre af elementerne også peger tilbage til den franske *Annalesskole*. Redaktionsgruppen taler om, at man ganske enkelt kunne "formulere socialhistoriens objekt som *det sociale livs historie*" (p. 12), og da det sociale livs historie er selve kernen i historien, ledes man til at hævde, at "socialhistorien er...den vigtigste af alle historiens discipliner". Måske nok, men er forklaringen ikke den, at man har villet definere sig frem til en enighed, der kunne dække over en række større og mindre uenigheder og forskelligheder – og modefænomener – og så er man endt med at få det hele med?

De fire redaktører trækker da også lidt i land, når der lidt senere gøres opmærksom på, at ikke alle de historiske specialdiscipliner, der vises frem i bogens otte artikler, er eller vil se sig selv som socialhistoriske sådanne, "ligesom ikke alle artiklernes forfattere nødvendigvis deler den socialhistorieopfattelse, der har været bogens udgangspunkt". Det er velsagtens kun en almindelig afsværgelsesformular, således at man ikke siden kan bebrejdes at have sagt for meget; men hvis man først etablerer et næsten altdækkende begreb, og derefter accepterer, at det ikke bruges (eller er i tvivl om, hvorledes det skal bruges for at blive helt frugtbart), hvad skulle det så egentlig gøre godt for?

Den overordnede idé med bogen har angiveligt været at vise de muligheder, som et socialhistorisk helhedsperspektiv giver for at beskrive og forklare samfundsforandringer og deres følgevirkninger for mennesker og grupper. Man har så valgt at demonstrere dette perspektivs potentiale ved at tage nogle væsentlige aspekter af overgangen fra agrarsamfund til industrisamfund i Danmark op.

Det er helt oplagt en god idé at tage et sådant konkret problemfelt op – så er der noget, som alle forfatterne kan forholde sig til og bidrage til belysningen af. Og bogen får derved også mulighed for at give andet og mere end blot præsentationer af forskellige tilgange til socialhistorien. Forlagets to tidligere bøger om lokalhistorie (1981) og kolonihistorie (1983) var på samme måde karakteriseret ved at bygge på oplagt gode idéer, så det er nok ingen tilfældighed, at også denne tager sit udgangspunkt i et aktuelt og væsentligt fagligt problem. Samtidig er det lykkedes at samle en gruppe forfattere, som tilsammen kan lægge en stort set interessant og læseværdig mosaik omkring bogens tema.

Et sted i indledningen (p. 12) betones det, at det almindelige menneskes hverdagsliv er helt centralt i gruppens socialhistorieforståelse, idet dette hverdagsliv er kernen i og dermed udgangspunktet for en forståelse af det sociale liv som helhed. Denne linje kommer tydeligt frem – måske også for meget – i flere af bidragene, og derved glider det såkaldte helhedsperspektiv lidt i baggrunden. Værre er det dog nok, at ikke alle forfatterne har bidraget med noget, der kan belyse den konkrete samfundsforandring, som skulle være det fælles udgangspunkt og ophængningspunkt, nemlig overgangen fra agrarsamfundet til industrisamfundet.

Forfatterne til bogen er for den ene halvdel vedkommende historikere, medens

den anden halvdel udgøres af tre etnologer og en litteraturhistoriker. Bidragene er af vekslende kvalitet – andet ville vel også være mærkeligt? – fra det vældigt gode og inspirerende til det mindre givende og ikke overvældende relevante.

De bedste af bidragene er dem, der klarest har holdt sig til det fælles udgangspunkt og søger at sige noget om for eksempel agrarsamfundet, som jo var udgangspunktet for hele den udvikling, der angiveligt skulle være i fokus. Etnologen Gudrun Gormsen har således bidraget med en meget fin oversigt over den nyere etnologiske forsknings bidrag til forståelse af landbosamfundets udvikling efter landboreformerne; samlingens andet meget væsentlige bidrag er historikeren Henning R. Lauridsens om "de folkelige bevægelser og socialhistorien", som også står som en meget indholdsrig og givende – og samtidig velskrevet – artikel.

Når disse to bidrag efter min opfattelse placerer sig så stærkt, er forklaringen, at de mere overbevisende og sammenhængende end de øvrige forsøger at fastholde det perspektiv, som skulle have været hele bogens, nemlig betydningen af de samfundsmæssige forandringer for almindelige menneskers dagligliv, en betydning, som var så stor og gennemgribende, at den også måtte få bevidsthedsmæssige konsekvenser.

Henning R. Lauridsen ser især på bevægelserne på landet, og derved kommer hans og Gudrun Gormsens bidrag tilsammen til at stå som det naturlige udgangspunkt for den forandringsproces, der blandt andet førte til, at også byerne ganske ændrede karakter. Forandringerne i byerne behandles i tre bidrag. Litteraturhistorikeren Svend Aage Andersen skriver om arbejderklassen og forskningen i dennes forhold, idet han betoner, at der må lægges vægt på "mennesket i miljøet". Hans eget materiale er især arbejdererindringer fra Århus, med alle de fordele og ulemper, et sådant materiale indebærer. Historikeren Jørgen Finks bidrag handler om middelklassen. Her er ikke meget om middelklasse mennesker og deres dagligliv; til gengæld er der en udmærket redegørelse for organisationsdannelsen inden for byernes håndværk og detailhandel i perioden fra ca. 1895 til 1920. Resultatet er en tredeling af middelklassen i social og anden henseende.

Kvartersudviklingen i byerne under industrialiserings- og urbaniseringsprocessen behandles mere oversigtsmæssigt af etnologen Peter Dragsbo, og historikeren Helge Paludan viser, hvorledes den historiske familieforskning – som man også møder i flere af de øvrige bidrag – også kan bidrage til en forståelse af sammenhængene mellem samfundsforandringer og dagligliv.

De to sidste bidrag relaterer sig kun i mindre omfang til bogens fælles udgangspunkt. Etnologen Bjarne Kildegaard skriver – i øvrigt i et flere steder decideret dårligt sprog – i tilknytning til Norbert Elias om civilisationsproces og kulturhistorie, medens historikeren John T. Lauridsen i tilknytning til Michel Foucault skriver om marginaliserede grupper i det danske samfund siden 1536. Det er en skam, at disse to bidrag ikke mere overbevisende har kunnet forbindes med det fælles tema.

Konklusionen er, at den foreliggende bog om socialhistorie og samfundsforandring gennemgående er interessant og inspirerende læsning, og at den absolut kan anbefales til alle med blot den mindste interesse i dens emner. Kritikken af dens

brede socialhistoriebegreb og de få øvrige kritiske bemærkninger rækker ikke ved den konklusion.

Jørgen Elklit

Ulrik Gräs og Karen Skovbjerg (red.), *Krigens reporter. En bog om profession iagttager*, København: Tiderne Skifter, 1984, 235 s., 138,00 kr.; Jens Lohmann, *Den mellemamerikanske drøm. Mellemamerika mellem storpolitik og revolution*, København: Vindrose, 1984, 185 s., 135,00 kr.

Når statskundskab er mest engageret, og når journalistik er bedst, har de to discipliner eller fag en hel del til fælles. I bogen *Krigens reporter. En bog om profession iagttager* sammenligner journalist Jørgen E. Petersen fra Radioens Kultur- og samfundsafdeling da også udenrigsjournalisten med en professor i statskundskab (p. 76). Udenrigsjournalisten må, ligesom professoren i statskundskab, "gå imod strømmen og al ønsketænkning". Jørgen E. Petersen taler samme sted om "pligt" og "journalistisk redelighed" og understreger, at udenrigsreporteren ikke må "lade sig diktere af sine følelser for en sag".

Sat lidt på spidsen stilles der principielt de samme krav om hæderlighed til en udenrigskorrespondent, som der stilles til en forsker i forhold til "indsamling af facts", der "forudsætter en neutral holdning" (atter Jørgen E. Petersen, p. 31). Tilsvarende må personer inden for begge fag vurdere kilders kvalitet og søge grundig dokumentation for synspunkter og oplysninger.

Flere af bogens bidrag kredser om problemet med den såkaldte "objektive" journalistik og det såkaldte "subjektive" element i enhver reportageopgave. Alle er enige om at adskille de to ting. Blandes de sammen, mister reporteren "troværdighed". Og det er det værste, der kan ske. Problemstillingen eller skismaet kendes også fra statskundskaben. Her snakker vi i stedet om "den videnskabelige værdirelativismes krav" til den enkelte forsker. Men grundlæggende står vi over for det samme problem: Begge fag kæmper med eksistensen af det subjektive eller personlige engagement i arbejdet. De fleste af bogens krigs- eller udenrigskorrespondenter tilslutter sig da også mere eller mindre ubevidst de krav, der ligger i værdirelativismen om almindelig hæderlighed. Altså at man klargør sine personlige holdninger (fremlægger sine værdipræmisser), således at læseren/lytteren/fjernseeren kan skelne den personlige vurdering eller holdning fra de "rene" facts. Men dermed hører lighedspunkterne mellem journalistik og statskundskab også op. I hvert fald mener TV-A's Lasse Jensen, at "journalistik ikke er nogen videnskab, men et håndværk" (p. 42).

Bogen består af to dele, hvoraf den første rummer en række interviews med danske krigs- og udenrigskorrespondenter. De strækker sig fra TV's Jørgen Flindt Petersen, Ulla Terkelsen og Lasse Jensen over Ekstrabladets Jakob Andersen, Land og Folks Klaus Larsen til Jens Nauntofte, Jens Lohmann og Jan Stage. Interviewene suppleres med eksempler på de pågældendes egne krigsreportager eller essays om krig og journalistik. Anden del – "Billeder og betragtninger" – in-